

Průcha, J. (2011). *Dětská řeč a komunikace. Poznátky vývojové psycholingvistiky.*

Praha: Grada

Průchova nejnovější kniha se zaměřuje na fenomén dětské řeči a komunikace. Předmětem výkladu je vývoj dětské řeči a komunikace v prvních šesti letech věku dítěte. Autor v úvodu poznamenává, že cílem knihy je mimo jiné poskytnout studentům psychologie, pedagogiky, lingvistiky i dalších oborů přehled po bohaté výzkumné literatuře k tomuto tématu. Ambici nabídnout pohled na dětskou řeč z mezioborové perspektivy nezůstává autor v textu knihy nic dlužen. Nejprve ale k obsahu publikace.

První kapitola *Fenomén „dětská řeč“ a jeho zkoumání* stručně zasazuje zkoumání dětské řeči do historického a oborového kontextu. Průcha se zde (a vlastně i v podtitulu knihy) explicitně hlásí k vývojové psycholingvistice jako oboru, který se primárně na zkoumání vývoje řeči zaměřuje a který staví na poznatcích akumulovaných velkými psychology 20. století, jakými byli J. Piaget a L. S. Vygotskij, ale také významnými lingvisty, jako je N. Chomsky.

Ve druhé kapitole *Osvojování jazyka a vývoj řeči u dětí: Teoretické explanace* Průcha představuje teoretické rámce, které byly doposud vyvinuty pro vysvětlení procesů osvojování jazyka a vývoje řeči u dětí. Jsou shrnuty práce Chomskyho, které směřovaly k formulaci pojetí *Univerzální gramatiky* jako omezeného počtu gramatických pravidel, která jsou společná všem jazykům a která jsou člověku vrozena. Vedle toho jsou v kapitole představeny práce, které více či méně staví na kritice Chomskyho (např. pivotová gramatika). Ve druhé části kapitoly autor představuje a komentuje aktuální pojetí, která se prosazují ve vývojové psycholingvistice. Člení je na ty směry, které v návaznosti na Chomskyho rozpracovávají nativistické chápání osvojování jazyka s oporou o vrozené dispozice, na ty, které naopak vnímají jazyk výhradně jako důsledek sociálních procesů a komunikace (blíže představuje práci M. Tomasella), a konečně na ty, které hledají cesty, jak obě soupeřící pojetí vhodně kombinovat (např. Eva Clark).

Třetí kapitola (s mírně zavádějícím názvem *Charakteristiky vývoje dětské řeči: Výzkumné evidence*) se zaměřuje na nálezy výzkumů týkající se počátečních (preverbálních) stádií vývoje dětské řeči. Hlavní pozornost je věnována klíčové roli jazykového *vstupu* (v terminologii knihy *inputu*). V závěru kapitoly je periodizován raný řečový a komunikační vývoj dítěte (do prvního roku

věku), přičemž je pozornost věnována přechodu od percepce k porozumění řeči a otázce, kdy děti začínají „mluvit“.

Čtvrtá, nejobsáhlejší kapitola je věnována procesu *Konstruování jazykové a komunikační kompetence dětí*. Průcha v ní představuje podrobnou přehledovou studii, kterou člení do tří okruhů. První část je zaměřena na proces utváření porozumění (gramatickým, syntaktickým) pravidlům jazyka u dětí. Druhá část shrnuje poznatky výzkumů zaměřených na osvojování lexika a sémantických kategorií u dětí do tří let věku. V této části jsou zejména zajímavé komparace výsledků různých případových studií realizovaných v různých jazykových kontextech. V této části se autor také zaměřuje na některá vybraná témata, např. charakteristiky vývoje dětské slovní zásoby (akcelerace versus kontinuálnost) či genderové rozdíly ve vývoji slovní zásoby u dětí. Třetí část kapitoly nastiňuje vývoj osvojování slovní zásoby v předškolním věku, zvláštní pozornost je pak věnována specifikům vývoje řeči u dvojčat.

Kapitola *Jazykový input* rozpracovává a systematizuje dřívější zmínky (v kapitole 3) o jazykovém inputu. Podrobněji se věnuje roli mateřské (či rodičovské) řeči jako zdroji informací o jazyce. Ve struktuře knihy jde o jednu z nosných kapitol, neboť podává systematický přehled o výzkumech zaměřených na to, co je obecně přijímáno jako klíčový fenomén v rozvoji dětské řeči. Pozornost je věnována některým vybraným charakteristikám jazykového inputu, jako např. *frekvence slov v jazykovém inputu* či *generová podmíněnost jazykového inputu*.

Šestá kapitola se zaměřuje na dětskou komunikaci, její charakteristiky a proces jejího osvojování. Kapitola začíná pokusem vnést jasno do terminologie vztahující se k procesům spojených s komunikací (např. komunikativní kompetence, pragmatická kompetence, komunikační kompetence, apod.). Průcha poukazuje na fakt, že pojem komunikační kompetence dosud nebyl pro účely teorie dětské řeči explicitně vymezen, ačkoliv s ním běžně pracují české kurikulární dokumenty státní úrovně. V kapitole je pozornost dále věnována výzkumům pragmatolingvistických a interakčních dovedností dětí různého stáří a také procesům komunikace mezi dětmi a dospělými. Průcha zde analyzuje výsledky některých výzkumů z perspektivy Searlovy či potažmo Austinovy teorie *řečových aktů*. Okrajově je pozornost v této kapitole věnována i specifikům přirozené komunikace mezi dětmi.

Kapitola *Komunikační kompetence dětí a vliv předškolní edukace* je vlastně první kapitolou, která se zabývá čistě pedagogickým tématem. Pozornost je nejprve

věnována komunikačním kompetencím v proklamativním diskurzu kurikulárních dokumentů a poté nálezům empirických výzkumů reálné komunikace v mateřských školách. Zvláštní pozornost je věnována komunikaci mezi učitkami a dětmi v mateřských školách.

Zvláštní kapitola je věnována *Sociálním a kulturním determinantám vývoje řeči a komunikace dětí*. Představuje některé teoretické rámce, které se dnes využívají při vysvětlování vlivu sociálních faktorů na rozvoj řeči a jazyka u dětí (např. Bernsteinovu teorii jazykových kódů, výzkumy pracující s konceptem socioekonomického statusu rodin a další.). Druhá část kapitoly je věnována faktorům spojeným s koncepty kultury a etnicity.

Poslední kapitola knihy je věnována fenoménu *Dětského bilingvismu*, jeho různým pojetím a konceptualizacím a jeho implikacím pro procesy edukace.

Knihy doplňuje mezeru na trhu v tom smyslu, že téma dětské řeči a komunikace nebylo v češtině dosud v tomto rozsahu zpracováno. Jak uvádí autor, „počet výzkumných poznatků ... je ve světě enormní a každým rokem vzrůstá. Přitom ale nejsou prováděny syntézy těchto poznatků, jež jsou často velmi detailní a vzájemně izolované“ (s. 35). Na několika místech knihy autor takovou syntézu nabízí. Kniha proto bude zajímavým zdrojem pro studenty i další čtenáře z různých oborů, nejen psycholingvistiky či pedagogiky, ale i psychologie, speciální pedagogiky a dalších. Fakt, že v několika případech hlubší syntéza výzkumných nálezů chybí, ukazuje na značnou roztržitost současných poznatků, které prozatím neumožňují formulovat ucelenou teorii některých procesů spojených s osvojováním jazyka a řeči u dětí.

V přehledu výzkumů čerpá autor ze zdrojů psaných nejen česky či slovensky, ale ve velkém množství i anglicky, okrajově čerpá i ze zdrojů psaných německy, rusky a francouzsky. Na několika místech doplňuje text (v přiměřeném rozsahu a velmi funkčně) o vlastní pozorování, a to jak systematická, tak i anekdotická.

Přestože autor prokazuje rozhled po mnoha odborných zdrojích psaných řadou jazyků, jeho perspektiva je „euroatlantická“ spíše než „globální“. To je bezesporu výhodou při interpretaci procesů osvojování „příbuzných“ indoevropských jazyků. V jistém ohledu je však tato perspektiva limitující. Nejlépe je toto vidět na příkladu kapitoly věnované bilingvistice. Ten je zde pojednán jako fenomén výstřední; tím také v našem kontextu je. Pro větší část lidstva je však právě multilingvistika přirozeným stavem, a monolingvistika tak spíše výstředním jevem.

Na zvláštní zamyšlení je otázka převodu některých konceptů z anglického jazyka do češtiny. Považuji za zajímavé, že pro tak důležitý koncept, jako je jazykový či řečový *input* nenachází Průcha vhodné české slovo, a místo toho užívá v textu systematicky původní slovo anglické. Tento krok je v textu knihy zdůvodněn (v pozn. pod č. 9 na s. 29), ovšem další diskuse na toto téma by byla vhodná. Podobně vnímám jako problematický převod anglického termínu „moteherese“ (specifický jazyk, kterým matka hovoří se svým dítětem) do češtiny jako *mateřština*, a to z toho důvodu, že tento výraz má, jak uvádí sám autor, „v běžném úzu češtiny již ustálený význam (= rodný jazyk)“ (s. 96). Problémy spojené s převodem termínů z anglického do českého jazyka však mají jen málokdy jednoduchá řešení.

Průchova kniha unikátním způsobem pomáhá konstruovat mezioborovou poznatkovou bázi vztahující se k procesům osvojování jazyka u dětí, a to v různých individuálních a sociálních kontextech. Přitom je psána, jak jsme tomu u Průchy zvyklí, velmi čtivým a poutavým jazykem. Představuje tak fundovaný a zároveň vsřícný úvod do oboru vývojová psycholingvistika.

Petr Najvar

Mužík, J. (2011). *Řízení vzdělávacího procesu.*

Praha: Wolters Kluwer.

Autor publikace nám předkládá novou inovovanou verzi Andragogické didaktiky, která od roku 1998 výrazně přispěla k rozvoji oboru Andragogika v České republice. Hned z úvodu je patrné, že doc. Mužík ve své publikaci využívá jak svých bohatých teoretických znalostí, tak i své dlouholeté praktické zkušenosti a nebojí se přímo oslovovat aktuální problematiku řízení vzdělávacího procesu dospělých, která přináší řadu pozitivních, ale i řadu negativních námětů k zamyšlení nad řízením vzdělávacího procesu dospělých v současné době.

První kapitola se věnuje východiskům a pojetí andragogické didaktiky. I s odvoláním na další autority klade důraz na jednotu teorie a praxe a podtrhuje její posun od simulace k řešení reálných problémů. Všimá si vlivu konceptu „smíšeného učení dospělých“, ale i významného nástupu e-learningu či nových didaktických aktivit v zážitkovém vzdělávání dospělých.

Andragogickou didaktiku jako teorii výuky dospělých prezentuje v následující struktuře a glosáři pojmů.

Následuje podkapitola, která se věnuje modelům procesů výuky dospělých, kde po představení některých základních je objasněn i model, jenž autor vyvinul, ale i ověřil dlouholetou praktickou činností. Trojdimenzionální model výuky dospělých v první dimenzi představuje výuku dospělých jako hybridní proces. Druhá dimenze charakterizuje výuku dospělých jako získávání nové kvality jednání a chování a třetí dimenze pojímá vyučování a učení dospělých jako kreativní proces. Podle Mužíka má tedy trojdimenzionální model výuky dospělých graduistické pojetí, tj. že výuka začíná u poznávacích procesů a postupuje přes jednání ke kreativním studijním výkonům. Jak autor uvádí, ideální situace v teorii i praxi je, když všechny tři základní dimenze tvoří jednotný celek, tj. když na sebe navazují, podporují se a jedna podmiňuje druhou (s. 49). V publikaci následuje i popis stručné diskuse, která byla vedena v rámci platformy CEDEFOP

Ve druhé kapitole jsou velmi stručně popsány základní činitelé didaktického procesu od cílů a dalších položek (obsah – učivo, lektor, účastníci výuky) k formám a přehledu metod.

Autor se podrobněji věnuje jen metodám a v podkapitole 2.3 předkládá základní členění na dvě oblasti: metody orientované na lektora a metody orientované na účastníka. Samozřejmě se zde nabízí diskuse s přístupem podrobnější publikace Maňák, Švec (*Výukové metody*, 2003). Prakticky orientovaní čtenáři a lektori vzdělávání dospělých ovšem jistě velmi ocení rozsáhlejší kapitolu č. 3, která je věnovaná vybraným metodám vzdělávání dospělých včetně krátkých námětů a ukázek. Kromě přednášek, seminářů a diskusí s jejich variantami se autor podrobněji věnuje případovým studiím, inscenačním metodám či manažerským hrám, metodě workshopu a koučování.

V následující kapitole najdeme poznámky a náměty k sugestopedickému konceptu výuky a k tzv. superlearningu ve vzdělávání dospělých. Podrobnější popis je k technice učení dle Birkenbihlové a určitě diskutní je, pro koho je výuka s využitím sugestopedie a superlearningu vhodná, viz i poznámky autora na s. 185–186.

Kapitola č. 5 je věnovaná didaktické relevanci e-learningu. Kapitolu zpracoval Mužík Martin a v úvodu hodnotí některé definice e-learningu, správně zmiňuje dynamiku v této oblasti, osvětluje možné varianty e-learningu a vede diskusi

k jeho výhodám a nevýhodám. Objasňuje, že v e-learningu využíváme různé didaktické metody i formy. Podobně jako Zounek (*E-learning – jedna z podob učení v moderní společnosti*, 2009) ukazuje, že naše pedagogika a didaktika zde zaspaly a teorie a přístupy k využití ICT ve vzdělávacím procesu „dohánějí praxi“. Autor opět odkazuje na řadu zajímavých zdrojů zejména z aplikace e-learningu v podnikové praxi, viz i „Basic Blue“ z IBM na s. 199.

Nové pojetí andragogické didaktiky je dále rozšířeno následující kapitolou, jež se věnuje zážitkovému vzdělávání dospělých, aktivitám jako je např. team building či outdoor training.

Autorem i této kapitoly je Mužík Martin a autorem posledních kapitol je opět Mužík Jaroslav.

Závěrečné kapitoly jsou věnované lektorovi, jeho kompetencím a jeho vzdělávání a nakonec zde najdeme důležité projektování vzdělávacího programu se stručným příkladem na s. 290–295. V podkapitole 8.3 se autor věnuje metodice zjišťování účinnosti vzdělávacího programu, kde vychází z Kirkpatrickova přístupu, jež doplňuje o ekonomický ukazatel, tzv. ROI = návratnost investic. Zdůrazňuje i nutnost pohledů na efektivitu výuky ze strany účastníka, podniku, lektora a vzdělávacího zařízení. To je jistě odlišné pojetí od přístupů v základních a středních školách, ale z hlediska celoživotního vzdělávání a přípravy zejména studentů středních škol pro práci a život ve společnosti by bylo vhodné je diskutovat i tam.

Cílovou skupinou publikace jsou nejenom lektori vzdělávání dospělých, ale také manažeři vzdělávání a personalisté firem, kteří připravují, realizují a vyhodnocují vzdělávací aktivity. Zde také jistě souhlasíme s tvrzením, že „vzdělávání nemůžeme nechat jen na lektorech a účastnících“ a proto publikaci rozhodně doporučujeme všem, kteří se z širšího hlediska zabývají rozvojem lidských zdrojů.

Protože se jedná o oblast andragogiky, nejdeme v publikaci nejenom příležitost pro rozšíření svého teoretického poznání, ale i řadu námětů, jak inovovat naši praxi v oblasti vzdělávání dospělých.

Ludvík Eger

Vacek, P (2011). *Psychologie morálky a výchova charakteru žáků.*

Hradec Králové: Gaudeamus.

V první polovině roku 2011 vyšla zajímavá a podnětná monografie Pavla Vacka s názvem *Psychologie morálky a výchova charakteru žáků*. Autor v ní reflektuje téma, které se stává aktuálnější, a to v souvislosti s diskutovanou krizí hodnot a morálky ve společnosti v širších souvislostech. Uvedenému tématu se autor věnuje dlouhodobě, což dokumentuje i rozsah autocitací a jeho vlastní publikační činnost uvedená v seznamu použité literatury. Do popředí se dostala i diskuze nad zavedením etické výchovy jako předmětu do škol. Zmíněnému předmětu se autor monografie rovněž věnuje a s jeho teoretickou studií se lze seznámit v časopise *e-Pedagogium*, č. 2, 2010. Z jakého důvodu si tedy přečíst výše uvedenou monografii?

Především je nutné zmínit, že i když se jedná o vysoce odborný text, tak je napsán velice čtivě. Styl psaní, který je v monografii využit, je pro autora typický a můžeme jej nalézt v jeho jiných monografiích, článcích a učebních textech. Tím se výrazně rozšiřuje potencionální okruh čtenářů, a to nejen v řadách akademických pracovníků, ale i odborníků z praxe, především učitelů.

Publikace o rozsahu 250 stran, kde 163 stran zabírá výkladová část, 53 stran přílohy (viz níže) a zbylé strany tvoří seznam použité literatury, anotace apod., je rozdělena do 8 základních kapitol. Jednotlivé kapitoly jsou rozčleněny do řady subkapitol, tento fakt však nepůsobí nijak rušivě, ale naopak zvyšuje přehlednost a především orientaci v celém textu. Ve výkladové části je zcela jasně identifikovatelná návaznost jednotlivých kapitol, jejich logické řazení a postupný přechod od teoretických koncepcí psychologických k informacím aplikovatelným ve školní praxi. Jak sám autor v úvodu poznamenává, tak kapitoly 1 až 4 tvoří část psychologickou a kapitoly 5 až 8 část pedagogickou.

V kapitole 1 *Základní psychologické koncepce morálního vývoje* se autor zabývá především známými kognitivními teoriemi morálního vývoje dle Jeana Piageta a Lawrence Kohlberga. Zmíněné teorie jsou však stěžejní pro teoretické ukotvení předkládané problematiky a k jejímu celkovému pochopení. Kapitola 2 *K základním tématům psychologie morálky* popisuje genderové hledisko ve vztahu k morálnímu vývoji, vztah inteligence a morálního vývoje apod. Kapitola 3 *Psychologie zla a dobra* a kapitola 4 *Školní podvádění jako psychologicko-pedagogický problém* považuji za nejzajímavější části celé publikace. Nejenom,

že jejich název je sám o sobě dostatečně lákavý k přečtení a prostudování, ale především jejich obsah vede čtenáře k zamyšlení se nad předloženými tématy, pohledu na určité situace z různých úhlů a dokonce vyvolává potřebu dohledat další informace. Zejména kapitolu čtvrtou bych doporučil k prostudování nejen odborníkům z praxe (především učitelům), ale i akademickým pracovníkům, kteří se podílejí na vzdělávání budoucích učitelů na všech stupních škol. Pavel Vacek sám konstatuje, že je tato oblast u nás až na výjimky opomíjena.

Druhá část monografie pojmenovaná v úvodu monografie autorem jako část pedagogická se orientuje především na otázky mravního rozvoje a možnosti aplikace ve školních podmínkách. Kapitola 5 *Kapitoly z mravní výchovy* se zabývá, jak již její název napovídá, jednou ze základních složek výchovy, mravní výchovou. Největší část z této kapitoly zabírají metody mravní výchovy, které můžeme uplatňovat v praxi. Nejedná se však pouze o výčet metod, ale především i o jejich komentář, který je čtenáři blíže přibližuje. V kapitole 6 *Škola a výchova k hodnotám* se již autor přímo dostává k roli školy v oblasti mravního rozvoje žáků, a to konkrétně k výchově k hodnotám. Kapitola 7 *Škola a výchova charakteru žáků* je svým rozsahem nejkratší. To však neznamená, že by byla obsahově chudá. Autor se v této předposlední kapitole zaměřuje především na seznámení s dvěma programy zaměřenými na výchovu charakteru (první od T. Lickony a druhý od M. Berkowitz). Závěrečná kapitola nazvaná *Role učitele při utváření charakteru žáků* se zabývá nejen rolí učitele při mravním rozvoji žáka a etickou dimenzí pedagogické profese, ale zároveň v ní autor prezentuje vlastní data získaná výzkumem, který je zaměřen na různé etické aspekty pedagogické profese (etický kodex, ale i projevy neetického chování aj.) a porovnává názory učitelů a studentů. Užitéj dotazník je možno nalézt v příloze č. 12.

Nedílnou součástí publikace je rozsáhlý soubor příloh (celkem 14), které celý text nejen obohacují, ale i vhodně doplňují. Autor na ně během výkladové části čtenáře odkazuje. V jednotlivých přílohách jsou prezentovány morální dilemata, příběhy s morálním podtextem, metodika skupinové diskuze, dotazníky aj. To vše je možné využít při výchovném působení na žáky v každodenní praxi.

Možná mohl autor např. využít publikaci Otakara Kádnera *Základy obecné pedagogiky*, kde je otázka morálky a mravní výchovy řešena typickým Kádnerovým historicko-kritickým pohledem. Obecněji vzato v textu je historickosrovnávací pohled pouze naznačen, nikoliv hlouběji rozebrán. Samostatnou studii by si

zasloužila zevrubnější reflexe zastoupení tématu mravní výchovy v dílech Krejčího, Čády, Skořepy, Chlupa, Příhody atd. Absence hlubší a věcné analýzy se týká i celého poválečného období.

Závěrem je možno konstatovat, že publikaci Pavla Vacka *Psychologie morálky a výchova charakteru žáků* lze rozhodně doporučit. Domnívám se, že každého čtenáře „přinutí“ v pozitivním směru podívat se i jiným úhlem pohledu na autorem prezentovaná témata.

Kamil Janiš ml.

Janík, T., Janko, T., Knecht, P., Kubiátko, M., Najvar, P., Pavlas, T., Slavík, J., Solníčka, D., & Vlčková, K. (2010). *Kurikulární reforma na gymnáziích: výsledky dotazníkového šetření*.

Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze.

Publikace nesoucí název *Kurikulární reforma na gymnáziích: výsledky dotazníkového šetření* je v pořadí druhým výstupem z výzkumu *Kvalitní škola*, který je v rámci projektu *Kurikulum G* realizován ve spolupráci Výzkumného ústavu pedagogického v Praze a Institutu výzkumu školního vzdělávání Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity. V návaznosti na předchozí titul *Kurikulární reforma na gymnáziích v rozhovorech s koordinátory pilotních a partnerských škol* jsou zde představeny výsledky dotazníkového šetření, které bylo realizováno mezi 1 098 respondenty, řediteli a učiteli na 58 náhodně vybraných gymnáziích v České republice.

Cílem autorského kolektivu, bylo na základě výsledků výzkumu zaměřeného na zavádění reformy, přispět k diskusi, která by směřovala k ujasnění si představy o stavu gymnaziální reformy. Autoři předpokládají, že výsledky této diskuse budou využity při cyklických revizích kurikula, které směřují k jeho optimalizaci založené na výzkumných poznatcích (*evidence-based curriculum development*).

Publikace je rozdělena do tří částí. V první části autoři definovali a kontextuálně uchopili klíčové kategorie a bazální témata, se kterými dále v textu operují. V kontextu s předešlým a plánovaným výzkumem je čtenářům prezentován popis aplikovaného dotazníkového šetření, tvorba dotazníku, výběr respondentů a postupy analýzy dat.

Ve výzkumu kurikulárních reforem lze vymezit celou řadu předmětných oblastí, z nichž autorský kolektiv zvolil tři vysoce aktuální témata, která, dobře přiléhají k reálným problémům učitelů a škol. Těmito tématy jsou: (a) akceptace kurikulární reformy, (b) učitelovo pojetí kurikula, (c) využití a účinky kurikula.

Názvy těchto cílových kategorií tvoří kostru druhé části publikace. Její tři kapitoly, které představují stěžejní část celé studie, jsou přehledně strukturovány. Na uvedení do problému a vymezení klíčových pojmů v každé z kapitol navazuje stav poznání ve zkoumané oblasti, ve které je uveden cenný přehled vybraných zahraničních výzkumů. Následují cíle, otázky a metodický postup. Výsledky jsou prezentovány ve formě textu, který je doplněn o množství kvalitně zpracovaných tabulek a grafů a transkripci odpovědí učitelů na otevřené otázky, které přinášejí řadu emocionálně podbarvených výroků s vysokou vypovídací hodnotou. Každá z kapitol je uzavřena shrnutím hlavních nálezu a diskusí.

Obsah publikace je na sedmi závěrečných stranách syntetizován v rámci třetí části nazvané *Shrnutí, diskuse a závěry*. Zde autoři recenzované publikace, také na základě předcházejících rozhovorů na pilotních a partnerských gymnáziích nabízí možnosti řešení toho, jak zvýšit akceptaci kurikulárních dokumentů v širším okruhu škol.

Přínos publikace je možné spatřit v několika směrech. Především je nutné zdůraznit, že se jedná o studii, která je součástí komplexního výzkumu. Ve vazbě na předcházející a navazující fáze výzkumu tak přináší mimořádný vhled do zkoumané problematiky. Kvalita publikace je vysoká z hlediska aktuálnosti, naléhavosti a snahy o propojení teorie s praxí. Je třeba také vyzdvihnout dobře popsanou metodiku, využití moderních informačních technologií při zpracování výsledků, formální úpravu textu, terminologickou erudovanost a přehlednou a logickou strukturu monografie. Snad až na shodné užití názvu kapitoly *Akceptace kurikulární reformy* v druhé a čtvrté úrovni nadpisů, které může čtenáře mást.

Celkově lze recenzovanou publikaci hodnotit jako velmi přínosnou, metodicky dobře propracovanou a obsahově i formálně kvalitní. Společně s ostatními publikačními výstupy výzkumu *Kvalitní škola* může představovat významnou oporu pro odborníky zabývající se vzděláváním v diskusi týkající se optimalizace kurikula a školství v České republice.

Petr Vlček

Bednarkowa, W. (2010). *O talentach w szkole czyli Siedmiu Wspaniałych. (O talentech ve škole neboli O Sedmi statečných).*

Warszawa: Fraszka Edukacyjna, Sp. z o. o.

Námětem této knihy je sedm autentických příběhů polských žákyň a žáků, z nichž většina již opustila školní zdi a rozvíjí svůj talent studiem nebo v zaměstnání. Titul záměrně navazuje na dvě známá filmová díla: japonský film od Akiry Kurosawy z roku 1954 – *Sedm samurajů* a na americký western režiséra Johna Sturgese z roku 1960 – *Sedm statečných*, který se o předchozí film dějově opíral.

Oba tyto epické příběhy vyprávějí o heroickém boji se zlem. Ve filmu *Sedm samurajů* obranu japonské vesnice před 40 útočníky, darebáky, kteří ukradli výsledek celoroční těžké práce, svěřují obyvatelé za příslovečnou hrst rýže roninům, samurajům bez pána. Naproti tomu v *Sedmi statečných* se zdánlivě neproveditelné mise, také obranné, ale tentokrát na mexickém venkově, a to před bandou vybírající výkupné, ujímá sedm kovbojů.

Příběhy o zkušenostech *Sedmi statečných* mají za úkol napomáhat k budování takového pořádku ve školách v duchu japonské filosofie *kaizen* – tedy postupně a bez boje, který dovolí všem statečným mladým žákyním a žákům rozvíjet svá individuální křídla, rozevírat je ku prospěchu svému a také jiných uživatelů matky Země. Proto je kniha *O talentech ve škole neboli O Sedmi statečných* příběhem o talentech a schopnostech, o práci učitelů a pedagogů, ředitelů škol, zkrátka o škole 21. století, v níž se vychází vstříc potřebám žáků.

Samotné konstatování, že žák je ve skupině SPE (česky: *speciálních vzdělávacích potřeb*), ještě nezlepší kvalitu vzdělání, pokud za potvrzením tohoto stavu nebudou následovat *konkrétní rady, recepty*, jak se vůči žákovi mají chovat učitelé, co mu mají navrhnout, nabízet, před čím jej mají chránit, co mu mají vymlouvat a čeho se má vyvarovat. Jak připravit a vést vyučovací hodinu, když jsou ve třídě také žáci s dyslexií a jazykově nadaní a také extroverti či introverti uzavření do sebe, aby pro všechny byla přínosem?

Knihou není kuchařkou, či sbírkou hotových receptů pro okamžité použití, přestože obsahuje mnoho konkrétních námětů k tomu, jak pracovat ve škole, aby její prostředí bylo moderní, lidské, přátelské a radostné, rozvíjelo potřeby,

možnosti a očekávání různých dětí a vnitřně diferencované mládeže, a aby i použitá metodika byla v duchu moderní didaktiky.

Autorka nás tak cíleně motivuje k diskusi na téma, jakou chceme školu, jakou školu potřebují mladí lidé žijící v kybernetické civilizaci, jakou my – dospělí – jsme schopni jim nabídnout. Představu o knize si může čtenář udělat z jejího obsahu.

Kapitola 1. – *O škole 21. století* je o problémech transformace, o rozdílech nejen generačních a kulturních, o aktuálních výchovných nabídkách skutečných a virtuálních a o *pěti vědomích*, které je nutno v době globalizace, multikulturality a informatizace ve škole vzdělávat na stejné úrovni jako *vědomí disciplíny*.

Kapitola 2. – *O talentech neboli Jak „multiinteligentně“ řídit a podporovat talenty dětí a mládeže* připomíná to, co o talentech říkají bajky a jaký to má vztah k současné společensko-kulturní skutečnosti. Řeč je o *rozmanitých inteligencích* a o jejich doménách, o specifických potřebách současných mladých lidí, jejichž jedna potřeba – potřeba radosti – vyplývá z hravého a *znovuobjevujícího* přístupu k životu.

Kapitola 3. – *Sedm statečných – zachycené autoportréty* představuje sedm velmi odlišných portrétů talentovaných mladých lidí. Použití *metody dramatu* umožnilo vytvořit sedm virtuálních pomníků hrdinům příběhů a sedm obrazů školy. Když poznáváme jakoby různé potřeby jednotlivých *statečných*, lze z toho vyvozovat závěry o tom, kdy škola podporuje schopnosti a talenty a kdy, bohužel, ne.

V kapitole 4. – *Na křídlech místo na zádech neboli Konkrétně o vyučování ve třídě* autorka ukazuje, jak pracuje škola, která pomáhá žákyním a žákům rozvíjet křídla. Zabývá se také takovými případy, kdy mladí lidé namísto toho, aby se učili stát se člověkem a učili se demokracii, tak se učí obracet se k sobě zády. Vysvětluje také, na čem se zakládá naslouchání a slyšení „čtyřma ušima“.

Kapitolu 5. – *Dvě strany mince neboli Není všechno zlato, co se třpytí* autorka uvádí proto, aby přispěla ke změně pohledu na každou věc. Obraz práce školy z pohledu mladých talentovaných lidí má dvojstrannou podobu: na jedné straně jsou učitelé, vyučování, zásady, hry, jež podporují tyto *statečné* v jejich rozvoji, v pouštění se do ohromného úsilí, na straně druhé je odhaleno všechno, co odtíná křídla, co vyvolává zlého ducha, zkrátka to, co je jakýmsi „dehtem“, který otravuje sladkou chuť medu...

V kapitole 6. – *Ewa, Lu, Acja – o tom, jak hodnotit* poukazuje na to, jak žáky povzbuzovat školním hodnocením, jak z vnitřního školního systému hodnocení učinit *etickou* „školní promoci“, která nebude ani manipulovat, ani podvádět a díky které lze očekávat nárůst poptávky po tom, co se ve škole „prodává“.

Kapitola 7. – *Dát věci vhodné slovo*. Čtenářky a čtenáři jistě postřehli řadu použitých neobvyklých specifických termínů, kterých autorka knihy používá. Nedělá to proto, aby odradila „vědeckostí“, ale aby pojmenovala pojmy, na které se odvolává. „Obtížná slova“ uvádí také proto, aby se nejen učitelé mohli zdokonalovat, prohlubovat svoje vědomosti, ale aby věděli, co a kde mají hledat a nebloudili tak v meandrech problémů současnosti.

Knih nadto obsahuje dva dodatky. V prvním z nich je obsažen test, který zjišťuje kvalitu naslouchání „čtyřma ušima“. Autorka jej pojímá jako milou „vzdělávací hračku“. Druhý dodatek má být povzbuzením diskuze na téma, jakou školu chceme, jakou potřebují děti a jakou my – dospělí – jsme jim schopni nabídnout.

Knih představená formou této recenze přináší množství zajímavých a originálních podnětů a může významným způsobem přispět k obohacení práce učitelů, pedagogů a vedení škol.

Alois Suchánek